

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 336.12 : 338.246(477)

КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

З.С. Варналій, доктор економічних наук.

Т.Т. Томашевський.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

© Варналій З.С., 2018.

© Томашевський Т.Т., 2018.

Стаття отримана редакцією 05.02.2018 р.

Вступ. Економічна безпека регіону – складне та багатоаспектне поняття, котре в сучасних умовах відображає складні перехідні процеси економічного розвитку за умов трансформації. Здійснити адекватне їх оцінювання, надати прикладні рекомендації стосовно подальшого розвитку можна виключно за умови синтетичного використання теорії й практики управління безпекою. Україна та її регіони, подібно до інших держав, існують у взаємопов'язаному й взаємозалежному світі, де все яскравіше мають прояв фактори глобалізації та регіоналізації, інтеграції господарської діяльності, економічної й соціальної політики. Перелічені процеси здійснюють безпосередній вплив (як позитивний, так і негативний) на функціонування регіональної господарської системи. Можливість зменшення впливу подібних явищ повинна забезпечувати політика гарантування економічної безпеки, яка формується під впливом регіональних складових.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Умови формування економічної безпеки на макрорівні, її поскладовий аналіз детально розглянуті у працях В. Шлемка [3], І. Бінька, О. Барановського [4]. Інструментарій досягнення достатнього її рівня – у роботах А. Сухорукова [5]. Пофакторний аналіз (конкурентна складова, інноваційна, глобалізованість тощо) детально наведено у роботах В. Нижник [7], З. Герасимчук [8]. Як відмічає ряд дослідників (А.Сундук, Б.Данилишин, О.Ральчук) [9 – 11], поняття «економічна безпека» не має кон'юнктурного характеру. До складових економічної безпеки Г.Пастернак-Таранушенко [12, с. 23] відносить демографічну, екологічну, ресурсну, харчову, енергетичну та ін. Не менш суперечливою є диференціація Р.Дацків [13] із сировинно-ресурсною, енергетичною, фінансовою, воєнно-економічною, технологічною складовими.

Аналізуючи масив попередніх авторських пошуків провідних науковців, звертаємо увагу на те, що запропоновані підходи зорієнтовані на загальнодержавний вимір безпеки, а в регіональному відношенні їх використання є досить проблематичним. Саме тому подальші пошуки за обраним напрямом є надзвичайно актуальними та перспективними. Науково обгрунтована структура економічної безпеки регіону, котра оптимально врахує складові безпеки, надалі може бути покладена в основу методології оцінювання рівня економічної безпеки регіонів України і розроблення пріоритетних напрямів стратегії соціально-економічного розвитку Івано-Франківщини.

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення теоретичних, методологічних і прикладних підходів до процесу гарантування економічної безпеки в регіональному вимірі, оцінювання складових економічної безпеки, її кількісна параметризація й економетричне

моделювання задля розроблення стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

Основний матеріал і результати. Аналізуючи змістовне поле поняття «економічна безпека», акцентуємо увагу на окремих етапах його еволюційного розвитку: гуманізація поняття безпеки (перенесення акценту на невійськові сфери з посиленням уваги до соціальної, інноваційної, енергетичної та інших. складових) [1, 2, 6]; оптимізація й розуміння процесів взаємозалежності між соціально-економічною безпекою та добробутом населення [14]; переорієнтація міжнародного співробітництва з посиленням ролі економічної складової задля сталого і безпечного розвитку суспільства [14]; ускладнення механізмів досягнення високого рівня економічної безпеки через процеси глобалізації та регіоналізації (децентралізація в Україні), які визначають особливості її розвитку [15 – 17].

Обираючи структуру економічної безпеки, спираємося на методологію міжнародних організацій з дослідження рівня економічної безпеки, сталого розвитку та їх складових. Розробляючи методичні підходи до оцінювання стану й динаміки економічної безпеки в територіальному вимірі для України, варто звернути увагу на світовий досвід реалізації таких оцінок. Високий рівень економічної безпеки визначає державну спроможність реалізовувати власний політичний і економічний курс, бути активною в зовнішньополітичній сфері. Детальний аналіз за вказаними складовими для країн проводиться за міжнародними індексами, що складаються незалежними компаніями зі світовим ім'ям. Серед останніх: Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Глобальний економічний фонд та інші недержавні інституції. Їх здобутки, а саме: Індекс економічної свободи, Fragile States Index, Індекс економічної свободи, Індекс людського розвитку – позиціонують державу серед сукупності інших. Україна також представлена у багатьох міжнародних порівняннях, результати яких покладено в основу ранжування країн за економічною успішністю, привабливістю для інвесторів, безпечністю тощо. Згідно з Постановою КМУ «Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [20], на загальнодержавному рівні визначено й затверджено перелік показників і порядок проведення оцінювання розбіжностей стосовно конкурентоспроможності та людського розвитку на рівні регіонів України.

Світовий досвід указує на те, що без активної регулюючої ролі держави неможливо гарантувати економічну безпеку окремого регіону. На сьогодні не існує жодної країни з високорозвинутою економікою, де б держава не регулювала ключові соціально-економічні процеси. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне схарактеризувати особливості зарубіжної практики забезпечення економічної безпеки регіону з метою аналізу можливостей її застосування для регіонів України. Набір методів і важелів регулювання на рівні регіонів напряму залежить від конкретних економічних реалій та традицій управління економічним розвитком держави. Принципова відмінність у тому, що, наприклад, країни ЄС з ринковою економікою використовують адміністративні обмеження, а країни Сходу (Китай, В'єтнам) – ринкові механізми. Наприклад: Франція, Японія та Швеція – прихильники активного державного регулювання. Британія й Італія – неоліберали з децентралізаційними ідеями. На сьогодні основними інструментами реалізації економічної безпеки в розвинених країнах визнано: програмування (програми, плани, теорії) виходу регіону з кризи шляхом засвоєння інновацій; перепрофілювання підприємств; розширення можливостей регіонів у сфері наукових досліджень і створення технологій.

Стан соціально-економічного розвитку області характеризується зростанням основних економічних показників, зокрема валового регіонального продукту, обсягу реалізованої промислової продукції, продукції сільського господарства (табл. 1). Дані також свідчать про зростання частки Івано-Франківської області в загальноукраїнських показниках за ВРП, капітальних інвестиціях, обсягах експорту товарів тощо.

Оцінювання та аналіз стану економічної безпеки Івано-Франківської області здійснювалися на основі розрахунків двох її складових: *динамічної і статичної безпеки*. Показник динамічної економічної безпеки (далі – ДЕБ) розраховується на основі методів порівняльного багатовимірного аналізу (далі – ПБА). Визначається сукупність показників для аналізу стану економічної безпеки, а саме: 10 показників-стимуляторів, тобто тих, які позитивно впливають на рівень економічної безпеки, та 5 показників-дестимуляторів, що негативно впливають на рівень економічної безпеки (таблиця 2).

Таблиця 1

Місце Івано-Франківської області в економічній системі України

Показник	2013 рік			2016 рік		
	Область	Україна	%	Область	Україна	
Територія, тис. км ²	13,9	603,5	2,3	13,9	603,5	2,3
Кількість населення, тис. осіб	1379,4	45426,2	3,0	1379,9	42584,5	3,2
Частка міського населення, %	43,4	68,9	-	43,8	69,2	-
Щільність населення, осіб на 1 км ²	99,2	75,5	-	99,3	70,6	-
Валовий регіональний продукт, млн грн ¹	33196	1522657	2,2	46405 ²	2034281 ²	2,3
Обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг), млн грн	22014,4	1354130,1	1,6	129224,8	1826348,6	7,1
Продукція с/г, млн грн	5613,8	252859,0	2,2	5795,3	254640,5	2,3
Інвестиції в основний капітал, млн грн	4797	267728	1,8	7948	359216	2,2
Прямі іноземні інвестиції, млн дол США	813,8	53704,0	1,5	818,2	37655,5	2,2
Обсяг експорту товарів, млн дол США	471,7	63320,7	0,7	573,7	36361,7	1,6
Обсяг імпорту товарів, млн дол США	578,3	76986,8	0,8	406,0	39249,8	1,0
Роздрібний товарообіг, млн грн	22625	888773	2,5	37657	1175319	3,2
Рівень зареєстрованого безробіття, %	7,2	7,2	-	8,8	9,3	-

Складено на основі даних Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Таблиця 2

Фактичні показники та їх нормовані значення для розрахунку коефіцієнтів економічної безпеки області та України

№ п/п	Назва показника	Одиниця вимірювання	Фактичні значення показників*				Нормовані значення показників**	
			Івано-Франківська область		Україна		Івано-Франківська область	Україна
			2013 р.	2016 р.	2013 р.	2016 р.		
1. Показники - стимулятори								
1	Територія	тис. км ²	13,9	13,9	603,5	603,5	1,0000	1,0000
2	Населення	тис осіб	1379,4	1379,9	45426,2	42584,5	1,0004	0,9374
3	Економічно активне населення у віці 15 – 70 років	тис осіб	606,5	610,4	21980,6	17955,1	1,0064	0,8169
4	Валовий регіональний продукт	млн грн	33196	46405	1522657	2034281	1,3979	1,3360
5	Обсяг реалізованої промислової продукції	млн грн	22014,4	129224,8	1354130,1	1826348,6	5,8700	1,3487
6	Продукція сільського господарства	млн грн	5613,8	5795,3	252859,0	254640,5	1,0323	1,0070
7	Інвестиції в основний капітал	млн грн	4797	7948	267728	359216	1,6569	1,3417
8	Доходи населення	млн грн	37806	53767	1529406	2002383	1,4222	1,3093
9	Прямі іноземні інвестиції, млн дол США	млн грн	813,8	818,2	53704,0	37655,5	1,0054	0,7012
10	Фінансування інноваційної діяльності (фактичні ціни)	млн грн	488,6	8046,7	9562,6	23229,5	16,4689	2,4292
	Інтегральна оцінка показників-стимуляторів [інтегральний позитивний фактор (ІПФ)]						3,1860	1,2227
2. Показники-дестимулятори								
1	Кількість безробітного населення за методологією МОП	тис. ос.	43,8	11,3	1577	390,8	0,2580	0,2478
2	Заборгованість із заробітної плати у всіх сферах економіки	млн грн	8,1	34,1	1019,4	2581,7	4,2099	2,5326

Розрахунки здійснено відповідно до Методологічних положень оновленої версії СНР 2008 року (наказ Державної служби статистики України від 17.12.2013 № 398)

² Прогнозні розрахунки здійснено за даними [Електронний ресурс] – Режим доступу: [<http://datatowel.in.ua/gdp/dynamics>]

	Заборгованість населення по оплаті житлово-комунальних послуг	млн грн	958,0	1777,0	41653,0	66001,0	1,8549	1,5845
4	Прийнято в експлуатацію житла	тис.м ²	631	481	11217	9367	0,7623	0,8351
5	Накопичення відходів протягом експлуатації у місцях видалення відходів	млн т	40,6	43,6	15167,4	12393,9	1,0739	0,8171
	Інтегральна оцінка показників-дестимуляторів [інтегральний негативний фактор (ІНФ)]						1,6318	1,2034
	Показник динамічної економічної безпеки						0,8901	0,7127

*Складено на основі даних Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

** Джерело: розраховано на основі методів порівняльного багатовимірного аналізу

Отже, для оцінювання рівня ДЕБ був урахований вплив 10 позитивних факторів (показників-стимуляторів) і 5 негативних факторів (показників-дестимуляторів). Інтегральні оцінки для перших виявилися такими, що дорівнюють 1,2227 для України, 3,1860 для області, інтегральні оцінки для других – 1,2034 для України, 1,6318 для Івано-Франківської області. Дані свідчать, що вплив позитивних факторів збільшився і для України, і для області, проте вплив негативних стосовно позитивних був вищим в Івано-Франківській області порівняно з Україною. Це обумовлено рядом факторів, серед яких зростання рівня заборгованості із заробітної плати, низькі темпи прийняття нового житла до експлуатації, високими темпами накопичення відходів та ін. У цілому, вплив показників-стимуляторів на економічну безпеку Івано-Франківської області значно вищий за середній по Україні. ДЕБ області та держави сповільнюється внаслідок впливу негативних факторів, проте для Івано-Франківщини залишається на достатньо високому рівні (0,8901). Показник ДЕБ України становить 0,7127 при максимальному теоретичному значенні цих показників, котре дорівнює одиниці.

Таблиця 3

Показники статичної економічної безпеки області за 2016 р.*

Показники	Одиниця вимірювання	Значення показника		Величина індикатора складового СЕБ***
		порогові (П)	фактичні (Ф)*	
Обсяг ВРП на одну особу відносно рівня України	%	75,0	70,4	0,9387
Обсяг інвестицій	% до ВРП	25,0	17,1	0,6840
Обсяг прямих іноземних інвестицій	% до ВРП	>5,0	48,8	9,7600
Частка реалізованої інноваційної продукції до загального обсягу реалізованої промислової продукції	%	15,0	0,12**	0,0080
Частка у ВРП обсягу фінансування інноваційної діяльності	%	≥1,7	17,3	10,1765
Коефіцієнт винахідницької активності (кількість отриманих патентів на 1 млн ос.)		≥400	13,6	0,0340
Рівень безробіття згідно з методологією МОП	%	≤10	8,8	0,8800
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	%	≥1,0	1,4	1,4000
Співвідношення наявних доходів населення в розрахунку на одну особу відносно середнього значення по Україні	%	75,0	84,2	1,1227
Забезпеченість житловим фондом	м ² на 1 особу	≥25	26,3	1,0520
Народжуваність населення на 1000 наявного населення	‰	14,4	10,6	0,7361
Смертність населення	‰	11,6	12,5	1,0776
Коефіцієнт природного приросту населення	осіб	>0	-2,6	-
Коефіцієнт дитячої смертності (померло дітей віком до одного року на 1 тис. живонароджених)	осіб	≤1-2	6,7	-
Коефіцієнт депопуляції	од.	1,0	1,17	-
Показник статичної економічної безпеки	область			0,4567
	Україна			0,7728

*Складено на основі даних Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

** Розраховано на основі даних за 2015 р.

*** Джерело: розраховано на основі методів порівняльного багатовимірного аналізу

Показник статичної економічної безпеки (далі – СЕБ), що визначає умови економічного

розвитку регіону і також має теоретичний максимум на рівні одиниці, розраховувався для України та для Івано-Франківської області на основі інформації за 2016 р. Статична економічна безпека області досліджувалася на основі зіставлення фактичних значень індикаторів з їх пороговими значеннями, поданими у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (табл. 3) [8-10]. Аналіз економічної безпеки із цих позицій показав, що більшість параметрів по області не відповідають пороговим значенням. Показник СЕБ становить для області – 0,4567, для України – 0,7728. За цим показником область належить до регіонів із середнім рівнем економічної безпеки. Поєднання компонентів динамічної та статичної економічної безпеки в її єдину інтегровану характеристику індикатора економічної безпеки (далі – ІЕБ) на основі залежності $IEB = \sqrt{DEB \cdot SEB}$ дає значення індикатора для 2016 року для України на рівні 0,7421 і для області на рівні 0,6376. Вони свідчать про достатній рівень економічної безпеки Івано-Франківської області, що практично дорівнює середньому показникові по Україні в цілому.

Аналіз та оцінювання факторів впливу на рівень економічної безпеки області здійснювалися за обраними сферами: конкурентоспроможність, інноваційність, рівень соціально-економічного розвитку (депресивність) області та глобалізованість.

Сукупність статистичної інформації, що входить до складу індексів відповідних напрямів, була агрегована до єдиного показника. Отримані результати покладені в основу економетричного моделювання рівня економічної безпеки регіону.

- «Моделі періоду», із розглядом залежності виду $IEB = f(ICK_t, IC_t, ICER_t, IGБ_t)$ для окремих періодів часу ($t = 2013, \dots, 2016$ рр.), де область діє в групі близьких за характеристиками інших регіонів. Результати моделювання, що ґрунтується на модифікованому стохастичному підході, який поруч із реальною (фактичною) інформацією, включає й додаткову (умовну), котра кількісно відображає певні змістовні особливості, притаманні такого роду процесам, показали, що статистичні характеристики моделі за всі роки знаходяться в межах відповідних критеріїв вірогідності, оцінюючись за коефіцієнтом детермінації в межах від 0,576 (найгірша за причинними впливами модель, 2015 р.) до 0,968 (найкраща модель, 2013 р.).

- «Моделі розвитку», коли за змістом та структурою модель будується на статистичних даних розвитку тільки економіки області за період 2013 – 2016 рр. Моделювання ґрунтується на тому ж модифікованому стохастичному підході, що сполучається з оцінкою впливів на економічну безпеку факторів безпеки (конкурентоспроможності, інноваційної спроможності, соціально-економічного розвитку (депресивності), глобалізованості) із врахуванням не тільки їх кількісної дії, а й притаманного їм змістового характеру впливу. Модель розвитку для області складається із трьох компонентів.

1. Першим компонентом є залежність $IEB = f(t)$, де стан безпеки пов'язується з фактором часу, як певним числовим індексом. Залежність наразі характеризується невисоким коефіцієнтом детермінації (0,094), що свідчить про дуже низьку зумовленість економічної безпеки від плину часу або про те, що економічна безпека формується переважно її генетичними факторами. Це стає очевидним із другого компонента.

2. Другий компонент – залежності $IEB = f(ICK, t)$, $IEB = f(IC, t)$, $IEB = f(ICER, t)$, $IEB = f(IGБ, t)$, де стан ЕБ послідовно пов'язується з відповідним змінним генетичним фактором безпеки і фактором часу. Цей компонент моделі показує явне зростання зумовленості стану ЕБ від її факторів, у першу чергу – генетичних. Так, відносно залежності $IEB = f(t)$ з коефіцієнтом детермінації 0,094, залежності другого компонента моделі мають уже більше мінімальне значення коефіцієнта детермінації – 0,411 та максимальне – 0,866.

3. Третім компонентом моделі є, власне, параметрична (як прямої управлінської залежності) модель безпеки, що сполучає стан безпеки з її всіма чотирма генетичними факторами. Вона найкоректніше відображає залежність економічної безпеки від факторів, що її зумовлюють, кількісно передаючи позитивний вплив на безпеку регіону індексу інноваційної спроможності й індексу глобалізованості (показники вище від нульової відмітки) та негативний вплив індексу конкурентоспроможності й індексу соціально-економічного розвитку (внаслідок специфіки розвитку регіону) та одночасно фіксує їх високий рівень причинної дії (коефіцієнт детермінації дорівнює 0,979).

Проаналізувавши результати моделювання й спираючись на Стратегію соціально-економічного розвитку області, подальшими пріоритетами гарантування безпеки залишаються: розвиток туристично-рекреаційного комплексу (в т.ч. зеленого сільського туризму), реструктуризація хімічної та нафтохімічної промисловості, розвиток деревообробної, меблевої й легкої промисловості,

протипаводковий захист, логістика, зв'язок, телекомунікації. Досягнення на період до 2020 року високого рівня економічної безпеки області, що відповідає рівню європейських регіонів, вимагає реалізації та регулювання діяльності за двома стратегічними цілями. **Мета 1** – подолання наслідків фінансово-економічної кризи, забезпечення стійкості, стабільності й динамічного зростання економіки, підвищення рівня конкурентоспроможності економіки та впровадження інноваційно-інвестиційної моделі сталого розвитку на високотехнічній основі, всебічний розвиток людського капіталу, усунення диспропорцій соціально-економічного розвитку територій. **Мета 2** – досягнення високого рівня самодостатності економіки області шляхом створення ефективної відтворювальної бази і на основі цього забезпечення рівня та якості життя населення, властиві високорозвинутим країнам.

Висновки. На основі отриманих даних у результаті проведеного дослідження було сформовано й запропоновано дві стратегічні цілі та пріоритетні напрями розвитку регіону. Практична цінність отриманих результатів полягає в можливості застосування розробленого теоретико-методологічного підходу до будь-якого адміністративного утворення на території України за умов наявності достатньої та об'єктивної статистичної бази для дослідження. Сформульовані висновки, пропозиції й рекомендації мають на меті розв'язання важливої проблеми, а саме обґрунтувати пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку регіонів України в контексті подальшого зміцнення їх економічної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Козак Л.С. Тенденції розвитку й ефективність забезпечення європейської економічної безпеки в умовах глобалізації економіки / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2012. – Вип. 10. – С. 505 – 512. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Upsal_2012_10_92.pdf
2. Маргасова В.Г. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки регіону / В.Г. Маргасова // Науковий вісник ЧДІЕУ. – Регіональна економіка. – 2011. – №1 (9). – С. 53 – 61.
3. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення: [монографія] / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.
4. Baranovskyi, O., Girchenko, T., Serdiukova, O., 2017, Economic safety: significance and essential dimension., European Cooperation, Vol. 2(21), pp. 20 – 33.
5. Система економічної безпеки держави // Під заг. ред. А.І.Сухорукова / НІПМБ при РНБОУ. – К. : ВД «Стилос», 2009. – 685 с.
6. Варналій З.С. Механізм попередження загроз економічній безпеці України / З.С. Варналій С.В. Онищенко, О.А. Маслій // Економічний часопис ХХІ. – 2016. – № 159 (5 – 6). – С. 20-24. DOI: <http://dx.doi.org/10.21003/ea.V159-04>
7. Нижник В.М. Економічна безпека України в системі євроатлантичних інтеграційних процесів: навч. посіб. / В.М. Нижник, М.В. Ніколайчук. – Хмельницький : ХНУ, 2008. – 440 с.
8. Герасимчук З.В. Проблеми та перспективи становлення інноваційного потенціалу в регіонах України / З.В. Герасимчук, Н.С. Куцай // Регіональна економіка. – 2010. – № 1. – С. 48 – 52.
9. Сундук А.М. Регіональний вимір економічної безпеки України: монографія / А.М.Сундук; НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. – К. : Логос, 2007. – 182 с.
10. Данилишин Т. Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємств / Т. Данилишин, Ж. Галак // Економікс. – 2010. – №12. – С. 13 – 15.
11. Дорогунцов С.І. Безпека розвитку і безпека стабільності – відповідь на виклики глобалізації / С.І. Дорогунцов, О.М. Ральчук, А.М. Федорищева. – К. : Знання, 2004. – 40 с.
12. Пастернак-Таранушенко Г. Результаты исследования путей обеспечения экономической безопасности Украины / Г. Пастернак-Таранушенко // Экономика Украины. – 1999. – № 2. – С. 21 – 28.
13. Дацків Р.М. Економічна безпека держави в умовах глобалізаційної конкуренції / Р.М. Дацків. – Львів : Центр Європи, 2006. – 160 с.
14. Федотова Т.А. Економічна безпека як прояв національних економічних інтересів України / Т.А. Федотова, Е.Е. Дмитренко // Економічний часопис ХХІ. – 2012. – № 3-4. – С. 6 – 9.
15. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
16. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів

заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 № 932 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/932-2>.

17. Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 № 79 Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 № 79 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16>.

18. Данилишин Т.Р. Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємств / Т.Р. Данилишин, Ж.В. Галак // Економікс. – 2010. – № 12. – С.13 – 15.

19. Huntington S.P. The Clash of Civilizations and the Remakink of World Order / S.P. Huntington. – N. Y. : Simon & Shuster, 1996. – 368 p.

20. Постанова КМУ «Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1029-2017-%D0%BF>.

21. Fragile States Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webcitation.org/6EzxZ9XB4>.

22. Integrated Risk Information System (IRIS) [Електронний ресурс] / U.S. Environmental Protection Agency (EPA) – Режим доступу: <http://www.epa.gov/iris>.

23. Toxicity Criteria Database : [Електронний ресурс] / California Environmental Protection Agency (EPA). – Режим доступу: <http://www.oehha.org/risk/chemicalDB/index.asp>.

REFERENCES:

1. Kozak L.S. Tendentsii rozvitku y effektivnist zabezpechennya evropeyskoi ekonomichnoi bezpeki v umovakh globalizatsii ekonomiki / L.S. Kozak, O.V. Fedoruk // Upravlinnya proektami, sistemniy analiz i logistika. Tekhnichna seriya. – 2012. – Vip. 10. – S. 505 – 512. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Upsal_2012_10_92.pdf

2. Margasova V.G. Zarubizhniy dosvid zabezpechennya ekonomichnoi bezpeki regionu / V.G. Margasova // Naukoviy visnik ChDIYeU. – Regionalna ekonomika. – 2011. – №1 (9). – S. 53 – 61.

3. Yekonomichna bezpeka Ukraini: sutnist i napryamki zabezpechennya: [monografiya] / V. T. Shlemko, I. F. Binko. – K. : NISD, 1997. – 144 s.

4. Baranovskyi, O., Girchenko, T., Serdiukova, O., 2017, Economic safety: significance and essential dimension., European Cooperation, Vol. 2(21), pp. 20 – 33.

5. Sistema ekonomichnoi bezpeki derzhavi // Pid zag. red. A.I.Sukhorukova / NIPMB pri RNBOU. – K. : VD «Stilos», 2009. – 685 s.

6. Varnaliy Z.S. Mekhanizm poperedzhennya zagroz ekonomichniy bezpetsi Ukraini / Z.S. Varnaliy S.V. Onishchenko, O.A. Masliy // Yekonomichniy chasopis KhKhI. – 2016. – № 159 (5 – 6). – S. 20-24. DOI: <http://dx.doi.org/10.21003/ea.V159-04>

7. Nizhnik V.M. Yekonomichna bezpeka Ukraini v sistemі evroatlantichnikh integratsiynikh protsesiv: navch. posib. / V.M. Nizhnik, M.V. Nikolaychuk. – Khmelnitskiy : KhNU, 2008. – 440 s.

8. Gerasimchuk Z.V. Problemi ta perspektivi stanovlennya innovatsiynogo potentsialu v regionakh Ukraїni / Z.V. Gerasimchuk, N.S. Kutsay // Regionalna ekonomika. – 2010. – № 1. – S. 48 – 52.

9. Sunduk A.M. Regionalniy vimir ekonomichnoi bezpeki Ukraїni: monografiya / A.M.Sunduk; NAN Ukraїni; Rada po vivchennyu produktivnikh sil Ukraini. – K. : Logos, 2007. – 182 s.

10. Danilishin T. Finansova bezpeka yak skladova ekonomichnoi bezpeki pidpriemstv / T. Danilishin, Zh. Galak // Yekonomiks. – 2010. – №12. – S. 13 – 15.

11. Doroguntsov S.I. Bezpeka rozvitku i bezpeka stabilnosti – vidpovid na vikliki globalizatsii / S.I. Doroguntsov, O.M. Ralchuk, A.M. Fedorishcheva. – K. : Znannya, 2004. – 40 s.

12. Pasternak-Taranushenko G. Rezultaty issledovaniya putey obespecheniya ekonomicheskoy bezopasnosti Ukrainy/ G. Pasternak-Taranushenko // Ekonomika Ukrainy. – 1999. – № 2. – S. 21 – 28.

13. Datskiv R.M. Yekonomichna bezpeka derzhavi v umovakh globalizatsiynoi konkurentsii / R.M. Datskiv. – Lviv : Tsentr Evropi, 2006. – 160 s.

14. Fedotova T.A. Yekonomichna bezpeka yak proyav natsionalnikh ekonomichnikh interesiv Ukraini / T.A. Fedotova, Ye.Ye. Dmitrenko // Yekonomichniy chasopis KhKhI. – 2012. – № 3-4. – S. 6 – 9.

15. Pro Strategiyu stalogo rozvitku «Ukraїna – 2020»: Ukaz Prezidenta Ukraini vid 12 sichnya 2015 roku № 5/2015 – [Yeлектронний resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

16. Pro zatverdzhennya Poryadku rozroblennya regionalnikh strategiiv rozvitku i planiv zakhodiv z ikh realizatsii, a takozh provedennya monitoringu ta otsinki rezultativnosti realizatsii zaznachenikh regionalnikh strategiiv i planiv zakhodiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini vid 11 listopada 2015 № 932 [Yeielektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/932-2>.

17. Pro zatverdzhennya Metodiki rozroblennya, provedennya monitoringu ta otsinki rezultativnosti realizatsii regionalnikh strategiiv rozvitku ta planiv zakhodiv z ikh realizatsii: Nakaz Ministerstva regionalnogo rozvitku, budivnitstva ta zhitlovo-komunalnogo gospodarstva Ukraini vid 31.03.2016 № 79 Nakaz Ministerstva regionalnogo rozvitku, budivnitstva ta zhitlovo-komunalnogo gospodarstva Ukraini vid 31.03.2016 № 79 [Yeielektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16>.

18. Danilishin T.R. Finansova bezpeka yak skladova ekonomichnoï bezpeki pidpriemstv / T.R. Danilishin, Zh.V. Galak // Yekonomiks. – 2010. – № 12. – S.13 – 15.

19. Huntington S.P. The Clash of Civilizations and the Remakink of World Order / S.P. Huntington. – N. Y. : Simon & Shuster, 1996. – 368 p.

20. Postanova KMU «Deyaki pitannya udoskonalennya sistemi monitoringu ta otsinki rezultativnosti realizatsii derzhavnoï regionalnoï politiki» [Yeielektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1029-2017-%D0%BF>.

21. Fragile States Index [Yeielektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.webcitation.org/6EzxZ9XB4>.

22. Integrated Risk Information System (IRIS) [Yeielektronniy resurs] / U.S. Environmental Protection Agency (EPA) – Rezhim dostupu: <http://www.epa.gov/iris>.

23. Toxicity Criteria Database : [Yeielektronniy resurs] / California Environmental Protection Agency (EPA). – Rezhim dostupu: <http://www.oehha.org/risk/chemicalDB/index.asp>.

UDC 336.12 : 338.246(477)

Zakharii Varnalii, D.Sc. (Economics), Full Professor, **Taras Tomashevskiyi**, 1st year master student, Taras Shevchenko National University of Kyiv. **Complex Evaluation of the Economic Security of the Regions of Ukraine (on the example of Ivano-Frankivsk oblast)**. Economic security in the regional dimension is a complex and multifaceted concept which in present-day conditions reflects the complex transient processes of economic development and transformation. All administrative entities without exception are interrelated and interdependent, and influenced by globalization and regionalization, integration of economic activity, economic and social policy. Only on condition of the synthetic use of theory and practice of security management it is possible to make an adequate assessment of a region, to give recommendations on its further development in the economic space.

The aim is to develop theoretical, methodological and applied approaches to assessing the process of guaranteeing economic security in a regional dimension. In accordance with the stated purpose in the theoretical aspect, international and national experience of assessing the economic security of individual regions and the country as a whole has been analyzed. In the methodological plan, an assessment of the static and dynamic components of security has been proposed and tested. A system of assessing factors influencing the level of security of the region has been given: competitive, innovative, socio-economic development (depression) and globalization. In the applied aspect, calculations of the economic security level of Ivano-Frankivsk oblast for the period of 2013 – 2016 have been made. Variability of the factors of influence on the economic security level of Ivano-Frankivsk region has been analyzed and assessed. A temporal and factor security model has been developed, the results of which proved a significant dependence of the economic security on the influence of genetic factors and the real absence of the influence of such factor as time. The factorial model showed a positive impact of the indices of innovation capacity and globalization on the state of security and a negative influence of the other two factors. On the basis of the obtained data, two strategic goals and priority areas of the region's development have been formulated and suggested. The practical value of the obtained results is the possibility of applying the developed theoretical and methodological approach to the development of proposals and recommendations aimed at prioritizing of socio-economic development of the region.

Keywords: economic security, econometric modeling, development strategy, static and dynamic security.

УДК 336.12 : 338.246(477)

Варналій Захарій Степанович, доктор економічних наук, професор, **Томашевський Тарас Тарасович**, магістр 1-го курсу. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. **Комплексне оцінювання економічної безпеки регіонів України (на прикладі Івано-Франківської області)**. Проаналізовано досвід оцінювання економічної безпеки. Запропоновано й апробовано оцінку статичного та динамічного компонентів безпеки, здійснено розрахунки за період 2013 – 2016 рр. Побудовано часову і факторну моделі. Запропоновано пріоритетні напрями розвитку регіону. Практичне значення полягає у можливості використання одержаних висновків, пропозицій та рекомендацій для пріоритетизації напрямів економічної безпеки регіону.

Ключові слова: економічна безпека, економетричне моделювання, стратегія розвитку, статична та динамічна безпека.

УДК 336.12 : 338.246(477)

Варналій Захарій Степанович, доктор економічних наук, професор, **Томашевський Тарас Тарасович**, магістр 1-го курсу. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. **Комплексная оценка экономической безопасности регионов Украины (на примере Ивано-Франковской области)**. Проанализирован опыт оценки экономической безопасности. Предложена и апробирована оценка статического и динамического компонентов безопасности, произведены расчеты за период 2013 – 2016 гг. Построены временная и факторная модели. Предложено приоритетные направления развития региона. Практическое значение заключается в использовании полученных выводов, предложений и рекомендаций для приоритетизации направлений экономической безопасности региона.

Ключевые слова: экономическая безопасность, економетрическое моделирование, стратегия развития, статическая и динамическая безопасность.